

Stråler som ændrede verden

Af Morten Skydsgaard og Hanne Tegllhus
Museumsinspektører, Steno Museet

Røntgenteknikken blev en øjeblikkelig succes. På nytårsdag i 1896 fik den tyske fysiker Wilhelm Konrad Röntgen sendt en beskrivelse af teknikken samt røntgenbilledet af sin hustrus hånd til otte kendte forskere i Europa. Ti dage senere nåede nyheden Nationaltidende i København, og ugen efter kunne danske læger læse om de nye »X-stråler« i Ugeskrift for Læger. Københavns Kommunehospital fik røntgenanlæg installeret samme år ligesom to læger etablerede private røntgenklinikker i henholdsvis København og Århus. I Jylland fik sygehusene i Aabenraa og Skive røntgenudstyr som de første i 1903, mens Aarhus Kommunehospital fik sit apparatur i 1906.

Strålernes skadelige virkninger

- også for lægen

Røntgenstrålerne blev benyttet til både diagnostik og terapi allerede fra det første år, hvor en række kræftformer blev forsøgt behandlet. Man var også klar over strålernes skadelige virkninger for både patient og læge. En norsk lærebog fra perioden anbefalede lægen at få sin snedker til at fremstille en skærm af egetræ dækket med en 2,5 mm tyk blyplade. Ikke desto mindre havde den nye teknologi sine omkostninger for enkelte læger og tandlæger i form af dødelige elulykker, kræft og tab af fingre. En af de danske røntgenpionerer, J. F. Fischer, havde til sidst kun tommelfingrene tilbage på begge hænder.

Den danske befolkning var også urolig ved de nye stråler, som pludselig kunne gøre det usynlige synligt og fremvise et menneskes skelet. Maske kunne strålerne også afsløre menneskets inderste tanker? Da Københavns borgerrepræsentation fik forevist Röntgens opdagelse, afslørede en satirisk tegning nogle dage efter, at et medlem »gik med en Borgmester i Maven«.

Steno Museet har et af de tidligste røntgenrør fra 1896. De første rør var ikke særlig effektive, men udviklingen gik hurtigt, og allerede i 1900 havde man gode røntgenrør til diagnostik. Det afbildede røntgenstativ med gennemlysningsskærm hører til de første apparater af træ, med blyforede beskyttelsesskærme. Det daterer sig til ca. 1920 og har muligvis været benyttet på Hospital for Kirurgisk Tuberkulose ved Juelsminde. Museet modtog for nogle år siden en intakt hjemmerøntgenklinik fra en praktiserende læge ved Ålborg. Siden 1930'erne havde han eksperimenteret med røntgenapparater og fået fremstillet sine egne røntgenrør. Han modtog patienter til undersøgelser i sit hjem. Derfor havde han foret sit spisebord med bly, som afskærmning for sig selv, så han kunne sidde under bordet, mens patienten lå oven på til røntgenfotografering. Til sin families store fortvivlelse brugte han al sin energi på disse forsøg. Han døde som 90-årig, så han må have taget sine forholdsregler.

Fra: Medicus6/2004